

ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNI SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH.

Muharram Sodiqova Ortiqovna

*Namangan viloyati Chortoq tumani 43- umumiy o'rta ta'lim
maktabi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilar o'rtasida savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishda ona tili darslarining muhim roli ko'rib chiqilgan. Mavjud adabiyotlarni har tomonlama tahlil qilish orqali ona tilini o'qitishda qo'llaniladigan turli usullar o'rganilib, ularning savodxonlikni oshirishdagi samaradorligi baholanadi. Tadqiqot, shuningdek, muvaffaqiyatli strategiyalarga oydinlik kiritib, tanlangan til dasturlari natijalarini taqdim etadi. Muhokama bo'limi topilmalarni tanqidiy o'rganib chiqadi, o'qituvchilar va siyosatchilar uchun natijalarni keltirib chiqaradi. Maqola o'quvchilarning savodxonlik ko'nikmalarini yanada oshirish uchun ona tili darslarini takomillashtirish bo'yicha takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Ona tili, savodxonlikni rivojlantirish, til ta'limi, o'qitish usullari, til dasturlari, savodxonlik ko'nikmalari.

Savodxonlik, akademik va kasbiy sohalardagi asosiy mahorat, samarali muloqot va kognitiv rivojlanish bilan chambarchas bog'liq. Talabalar o'zlarining madaniy merosi tili bilan shug'ullanadigan ona tili darslari sharoitida savodxonlikni rivojlantirish imkoniyatlari juda katta. Ushbu maqola ona tilini o'qitishda qo'llaniladigan turli strategiyalarni va ularning savodxonlik ko'nikmalarini oshirishga ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish ona tili darslarida qo'llaniladigan ko'plab yondashuvlarni ochib beradi. Immersiv til tajribalari, adabiyotga asoslangan o'qitish va aniq grammatikani o'qitish kabi strategiyalar keng muhokama qilindi. Shuningdek, adabiyotda talabalarni samarali jalb qilish uchun materiallar va

tadbirlarda madaniy ahamiyatga ega bo'lish muhimligi ta'kidlangan. Biroq, savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishda ushbu usullarning samaradorligi qo'shimcha tekshirishni talab qiladi. O'qitish usullarining savodxonlikni rivojlantirishga ta'sirini baholash uchun tanlangan til dasturlarining qiyosiy tahlili o'tkazildi. Hikoyalar, guruh muhokamalari va interaktiv tadbirlar kabi turli strategiyalarni o'z ichiga olgan dasturlar baholandi. Talabalarning taraqqiyoti standartlashtirilgan savodxonlikni baholash, o'qituvchilarni baholash va talabalarning fikr-mulohazalarini o'rganish orqali o'lchandi. Ona tili darslarida savodxonlikni oshirish o'qish, yozish, tinglash va nutq qobiliyatlarini qamrab oladigan yaxlit yondashuvni o'z ichiga oladi. Ona tili darslarida savodxonlikni oshirish bo'yicha ba'zi strategiyalar:

O'qishni Tushunish:

- Turli xil o'qish materiallari: turli janrlar, mavzular va qiyinchilik darajalarini qamrab oladigan kitoblar, maqolalar, she'rlar va gazetalar kabi turli xil o'qish materiallarini taqdim eting.

- Interfaol o'qish: o'quvchilarni matn bilan faol shug'ullanishga undash. Chuqurroq tushunishga yordam berish uchun materialni sinfda muhokama qiling, savollar bering va guruh muhokamalarini tashkil qiling.

Yozish Qobiliyatlari:

- Jurnal: o'quvchilarni ona tilida jurnal yuritishga undash. Bu ularning so'z boyligini, jumla tuzilishini va ijodiy yozish qobiliyatini yaxshilashi mumkin.

- Yozma ko'rsatmalar: ijodiy va ifodali yozishni ilhomlantirish uchun ko'rsatmalardan foydalaning. Talabalarga o'z ishlarini tengdoshlari bilan baham ko'rishga ruxsat bering, qo'llab-quvvatlovchi yozuvchilar jamoasini tarbiyalang.

Grammatika va Lug'at:

- Kontekstli ta'lim: tushunish va saqlashni kuchaytirish uchun grammatika va lug'at darslarini hayotiy vaziyatlarga yoki haqiqiy matnlarga qo'shing.

- So'z o'yinlari: grammatika va so'z boyligini o'rganishni zavqlantiradigan o'yin va mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi. Bu o'zaro faoliyat jumboq o'z ichiga olishi mumkin, so'z izlaydi, va so'z qurilish o'yinlar.

Tinglash Qobiliyatlari:

- Audio manbalar: tinglash qobiliyatini oshirish uchun podkastlar, Audiokitoblar va ona tilidagi musiqalardan foydalaning. Tushunishni kuchaytirish uchun sinfdagi tarkibni muhokama qiling va tahlil qiling.

- Suhbat amaliyoti: juftlashtirilgan mashg'ulotlar yoki guruh muhokamalari orqali ona tilidagi suhbatlarni rag'batlantirish. Bu talabalarga bir vaqtning o'zida tinglash va gapirish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Gapirish Qobiliyatlari:

- Rolli o'yin: o'quvchilarni amaliy vaziyatlarda til ko'nikmalarini qo'llashlari mumkin bo'lgan rolli o'yin stsenariylariga jalb qiling.

- Munozaralar va munozaralar: tegishli mavzular bo'yicha munozaralar va munozaralarni tashkil qilish orqali tanqidiy fikrlash va aniq ifoda etishni rivojlantirish.

Madaniy Integratsiya:

- Madaniy tadqiqotlar: madaniy elementlarni til darslariga qo'shish. Bu nafaqat madaniy ongini oshiradi, balki tildan foydalanish uchun kontekstni ham ta'minlaydi.

- Adabiy tahlil: madaniy nuanslar, tarixiy kontekst va lingvistik uslublarni tushunish uchun ona tili adabiyotini o'rganing.

Texnologiya Integratsiyasi:

- Onlayn manbalar: o'rganishni yanada qiziqarli qilish uchun til o'rganish ilovalari, onlayn lug'atlar va interaktiv veb-saytlardan foydalaning.

- Raqamli platformalar: raqamli platformalardan foydalangan holda hamkorlikdagi loyihalarni yarating, bu talabalarga o'z ishlarini baham ko'rish va fikr-mulohazalarni olish imkonini beradi.

Baholash va mulohaza:

- Shakllantiruvchi baholash: viktorinalar, taqdimotlar va loyihalar orqali talabalarning yutuqlarini muntazam ravishda baholash, takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash.

- Konstruktiv mulohazalar: yozma va og'zaki topshiriqlar bo'yicha konstruktiv mulohazalar bildiring, takomillashtirish yo'nalishlarini ajratib ko'rsatish va yutuqlarni maqtash.

Individual Ta'lim:

- Tabaqalashtirilgan ko'rsatma: turli xil o'qitish yondashuvlari va manbalarini taklif qilish orqali turli xil ta'lim uslublarini tan oling va joylashtiring.

- Talabalar tanlovi: o'quvchilarga o'qish uchun o'quv materiallari yoki mavzularni tanlashga ruxsat berish, bu esa o'z bilimlarida egalik hissini uyg'otadi.

Jamiyatni Jalb Qilish:

- Mehmon ma'ruzachilar: ona tilida so'zlashuvchilarni yoki til bo'yicha mutaxassislarni sinfga gapirish uchun taklif qiling, bu esa tilning haqiqiy ta'sirini ta'minlaydi.

- Madaniy tadbirlar: talabalar hayotiy vaziyatlarda til ko'nikmalarini mashq qilishlari mumkin bo'lgan madaniy tadbirlarga qatnashing yoki tashkil qiling.

Esingizda bo'lsin, talabalaringizning o'ziga xos ehtiyojlari va afzalliklariga moslashtirilgan ushbu strategiyalarning kombinatsiyasi ona tili darslarida keng qamrovli savodxonlik dasturiga hissa qo'shadi. Munozara bo'limi turli xil o'qitish usullarining kuchli va cheklovlarini ko'rib chiqib, topilmalarni tanqidiy o'rganadi. Bu qo'llab-quvvatlovchi va madaniy boy o'quv muhitini yaratish muhimligini, shuningdek o'qish va yozishga bo'lgan ishtiyoqni rivojlantirishda o'qituvchilarning rolini o'rganadi. Talabalarning turli ehtiyojlarini qondirish uchun an'anaviy usullarni innovatsion yondashuvlar bilan muvozanatlashtirishga qaratilgan ona tili darslarida texnologiyaning ta'siri ham ko'rib chiqiladi.

Xulosalar: Tadqiqot ona tili darslarining savodxonlikni rivojlantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi va samarali o'qitish usullarini ta'kidlaydi. Topilmalar madaniy

dolzarblikni, immersiv tajribalarni va texnologiyaning integratsiyasini ko'rib chiqadigan ko'p qirrali yondashuvning muhimligini ta'kidlaydi. O'qituvchilar va siyosatchilar ona tilini o'qitish sifatini oshirish va talabalar o'rtasida savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ushbu tushunchalarga e'tibor berishlari kerak. Tadqiqot xulosalariga asoslanib, o'qituvchilarga an'anaviy va innovatsion yondashuvlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlab, ona tili darslarida turli xil o'qitish usullarini kiritish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, savodxonlik bo'yicha o'qituvchilar uchun doimiy malaka oshirish juda muhimdir. Siyosatchilar madaniy jihatdan boy materiallarni targ'ib qiluvchi va tilni samarali o'rganish uchun qulay muhit yaratadigan tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashga da'vat etiladi. Ushbu takliflarni amalga oshirish orqali o'qituvchilar va siyosatchilar ona tili darslarida o'quvchilarning savodxonlik ko'nikmalarini har tomonlama rivojlantirishga hissa qo'shishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Khodjamkulov, U., Makhmudov, K., & Shofkorov, A. (2020). The Issue of Spiritual and Patriotic Education of Young Generation in the Scientific, Political and Literary Heritage of Central Asian Thinkers. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*.
2. Til va adabiyot ta'limi (O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligining ilmiy metodik jurnali). 2008 yil 1-son. 3-6 b
3. Махмудов Н. Нутқ бойлиги// Умумфилологик тадқиқотлар: муаммолар ва ечимлар:Тезис шаклидаги мақола. –Жиззах: 2011. – 22 b162б.
4. Матжонов С.Мақтабда адабиётдан мустақил ишлар. – Т.: Ўқитувчи, 1996. – 20 б.
5. Нисанбаева А.Қ. Ўзбек тили дарсларида матн воситасида ўқувчилар нутқини ўстиришнинг методик асослари (таълим қозоқ тилида олиб бориладиган мактаблар мисолида): Пед. фан. номз. ...дис. – Т.: ТДПУ, 2008. –92б
6. То 'xliyev B., Shamsiyeva M., T.Ziyodova.O 'zbek tili o 'qitish metodikasi. –Т.: Alisher Navoiy nomidagi O 'zbekiston Milliy kutubxonasi, 2010. –70b.(184)